

ÖRDÖG FERENC

ELTŰNT PATIKANEVEINK NYOMÁBAN

1. Mivel az évszázadokon át élő és funkcionáló cégérnevektől a patikanevek jelentős része jellegét tekintve eltávolodott, megokolt amazoktól elkülönített vizsgálatuk. Noha eddig is szóltak róluk a gyógyszerészet történetével foglalkozó kutatók, Csippék János, Papp Dezső, Baradlai János és Bársony Elemér, Nékám Lajosné, és végül, de nem utolsósorban kiváló zalai történész, Blázy Árpád, tüzetes névtani vizsgálatuk eleddig nem történt meg. Ezért fogtam hozzá gyűjtésükhöz, majd azoknak a művelődéstörténeti hatáserőknek (motivációknak) a felderítéséhez, amelyek keletkezésük idején közrejátszottak - óvatosabban fogalmazva - közrejátszhattak megjelenésükben.

Az időpont megválasztásakor a millennium körüli idő látszott a legmegfelelőbbnek, ahonnan névélettani vizsgálódásom során nemcsak vissza, de előre is tekinthettem, sőt az akkor még létező Osztrák-Magyar Monarchia területén is szétnézhettem.

A Magyar Szent Korona Országainban (Magyarország, Fiume és kerülete, Horvát-Szlavónország) ez idő tájt (1899-ben) 1478 gyógyszertár működött, zömüknek (90%) a forrásul szolgáló évkönyv feltűnteti a nevét, az alapítás évét, a tulajdonos vagy bérlő, kezelő nevét és a patika jogállását (reál jogú, személy jogú, stb.) A névvel megjelölt 1347 patika 162 féle nevet viselt. A leggyakoribb nevek gyakorisági sorrendben: 1. *Megváltó* ~ *Szalvador* (162), 2. *Szentháromság* (107), 3. *Magyar Korona* (101), 4. *Órangyal* (96), 5. *Isteni Gondviselés* (84), 6. *Szent István* (51), 7. *Re-*

mény (50), 8. *Angyal* (49), 9. *Szentlélek* (44), 10. *Vörös Kereszt* (A).

Az egyik kiváló szakmunkában az olvasható, hogy a patikanevek kezdetben vallási tárgyúak voltak, és csak később, „a protestáns éra beköszöntével váltották fel ezeket a világi nevek”. Nehezen hihető, mivel a patikák is boltok voltak, amelyekben nemcsak medicinát, hanem fűszereket, herbáriát is árúsítottak, annak ellenére, hogy például hazánkban a budai jogkönyv - melyet 1244-ben kezdtek szerkeszteni - 102. cikkulusa meghagyta, hogy a gyógyszerek más mint gyógyszert nem árulhatnak. Ha még ehhez hozzávesszük, hogy a XVI. századi Európában szinte mindig gyógyszertárban ott voltak azok a horoszkópius tabellák, amelyekből a betérő beteg „meggyógyítására” leolvasták a megfelelő terápiát, semmiképpen sem szabad a mai fogalmat visszavetíteni a múltba, különösen nem a nagyon is távoli múltba. De maga a *patika* ~ *apalika* szó is a XV-XVI. században raktárt, magazint, boltot, gyógynövényboltot, majd gyógyszertárt jelentett, akárcsak a latinban, amelybe - mint annyi más szó - a görögből került. Újlatin származékai (a spanyol *bodega*, az olasz *bottega*, a francia *boutigue* stb.) közönséges szótárszót jelent. A magyar patika közvetlenül a német *Apotheke* átvétele (ami az olaszban *farmacia*, a franciában *pharmacie*), majd már 1405 körül hol *apoteca*-ként, hol *patica*-ként jelenik meg nyelvemlékeinkben. A szókezdő *a*-névelőként érezvén - elhagyták, akárcsak a *lombik* a *Madéfalva* stb. esetében, ezeknek is eredeti alakjuk *a*-val kezdődött (*alombik*, *Amadéfalva*). A szótörténeti bizonyíték mellett maguk a legkorábbi patikanevek is cáfolják a fentebbi vélekedést, mivel legrégebbi alapítású patikáink egy kivétellel (a pozsonyi *Megváltó*, de ennek elődje a *Griff* volt) közönséges cégérnevet viselnek: [*Fekete Sas* (Nagyszében 1560, Beszterce 1600), *Oroszlán* (Lőcse 1503), *Vörös Rák* (Pozsony 1500)]. De már a XVII. szá-

A névtudomány alkalmazott művelődéstörténet. (Pais Dezső)

zadban megkezdődik a vallásos témájú nevek előretörése, mert a 17 ekkori alapítású patika közül nyolc a *Megváltó*, *Szentháromság*, *Angyal*, *Segítő Mária*, *Gránátalma*, *Isten Szeme* nevet viseli. Ez a folyamat a XVIII. és a XIX. században tovább erősödik, 1899-re eléri a 42%-ot. Mindazonáltal meg kell említenem, hogy a szerzetesrendek - amelyeknek már a Kr. u. 325. évi nikeai zsinat a betegek gyógyítását, sőt kórházak felállítását is a lelkükre kötötte - működtetett patikáikat nem okvetlenül hittitokhoz [*Szentháromság*], isteni személyhez [*Megváltó*] vagy valamelyik szenthez címezték, mert például a kanizsai és a sümegi ferencesek a tulajdonukban levőknek a *Fekete Sas* gyakori cégérnevet adták, nyilvánvalóan a névdívat hatására.

2. A fentiekből következően patikáink nevét minden különösebb nehézség nélkül két nagy csoportba sorolhatjuk: világiak és vallásosak.

A./Világi témájú nevek

a./ Ezeknek a neveknek a legrégebbi rétege a címetanból jól ismert állatok nevei, amelyek a vendégfogadók és a fűszerboltok portálján igazították útba az akkor még igen gyakran írni olvasni nem tudó vidékit: *Arany Szarvas*, *Sas*, *Szarvas*, *Gólya*, *Pelikán*, *Hattyú*, *Holló*, *Medve*, *Fehér Galamb*, *Fehér Oroszlán*, *Fehér Szarvas*, *Két Oroszlán*, *Sólyom*, stb.

b./ Ide vonhatók a fantázialények is. Az ókori eredű *Griff* kettős természete miatt (oroszlántesten sasfej, szárnyak, illetőleg karmok) a keresztény művészetben Krisztus feltámadásának és mennybemenetelének a szimbóluma lett, ezért aztán átível ez a név a vallásos témájú nevekhez, akárcsak az *Egyszarvú*, *Arany Egyszarvú*, és unicornis, amely már az Ószövetségben is szerepel, majd a középkori vallásos irodalomban mondája révén Szűz Máriához is kapcsolódik azáltal, hogy vadászatának jelene az Angyali üdvözlét allegorikus ábrázolásai közé számít. Régi patikáinkban az unicornis agyara volt kiállítva - ez jelképezte

a szarvat -, amelynek gyógyerőt tulajdonítottak."

c./ Értékes adatot közöl Csatkai Endre az *Elefánt* bécsi fogadócégér megfejtéséhez: „Egy gráci kocsmát ért az a megtiszteltetés, hogy elefántot éjjeleztek benne. A XVI. században még nagy csoda volt a hatalmas állat megjelenése Európa-szerte. 1557-ben Miksa császár kapott ajándékba egy ilyen elefántot. Egy abban az évben épült bécsi ház domborművet helyeztek el a bámult állat képével." Az *Elefánthoz* aztán fogadót, majd patikát is címeztek Bécsben.

d./ Művelődéstörténeti szempontból tanulságos adalékot olvashatunk Pécsnek a *Szerecsenhez* címzett, 1697-ben alapított patikájáról Baradlai-Bárony A magyarországi gyógyszerészet története című művében: „Germinus fia, Ladislaus 1352-ben örökös nélkül halt el, és hontmegyei, százi birtokát Nagy Lajos újra egy gyógyszerésznek adományozta. Ez a gyógyszerész magister *Zerechen*, aki nagy potentát lehetett, mert mint udvari gyógyszerész egyben a pécsi királyi kamarának is főispánja volt." Éppenséggel elképzelhető, hogy e patikanév népnévből lett személynevet takar, és ha ez így van, akkor ebből divatnév lett, mert Bécsben, Grazban, Triestben (itt *Két Mórhoz*) is találkozunk *Szerecsenhez* nevű patikákkal. Igen ám, de a névadási módok keresztesződésével, illetőleg együththatásával nemcsak a személynevek kialakulásakor kell számolnunk (tehát amikor nem dönthető el mai tudásunk szerint, hogy például az 1771. évi kalosi népességösszeírásban feltűnő *Johannes Probhéta* 45 éves nős ember azért kapta-e a nevét, mert ő vagy valamelyik felmenője jóvendómondó, esetleg bölcs ember volt, vagy azért, mert szakállat növesztett, netán ez a szó volt a szavajárása, stb. hanem a patikanevek keletkezéséről is. A *Szerecsen* népnév is lehet, hiszen a XVII. századik patikusaink többsége olasz (esetleg mór) származású volt (az első európai gyógyszerterárium is Nápolyban nyitották meg 1140-ben), és azt is tudjuk Tagányi Károly kutatásaiból,

hogy „a mohamedán vallású, török, de nem bolgár török eredetű szaracénok, izmaeliták, kálizok vagy böszörmények már 1111-ben mint a királyi jövedelmek kezelői működtek." A fogadókra, boltokra nálunk a patikákról került át, mert Pest-Budán csak 1859-ben fordul elő a *Két Szerecsen* bolti cégéreként.

e./ Ezek mellett már a XVII. században megjelennek a nemzeti és a hazafiás nevek: *Magyar Korona*, *Szent István*, *Magyar Király*, amelyek aztán a XVIII. és a XIX. században gyorsan terjednek, egyikük-másikuk divatnév is lesz (például a *Magyar Korona* 1600-ig nem fordul elő 1000 és 1690 között azonban már 20 patika viseli, ez a szám 1700 és 1799 között 32-re emelkedik, 1899-ben pedig csaknem eléri az 50-et). A nemzeti önismeret és önbecsülés jeleként ezek mellett a XIX. században feltűnik a *Mátyás Király*, a *Magyar Király*, a *Magyar Címer*, a *Széchenyi István*, az *Attila*, a *Bethlen Gábor*, a *Hungária*, a *Hunnia*, a *Megyecímer*, *Országcímer* és a *Székelycímer*.

f./ A klasszicizmus XVIII. és XIX. század eleji magyarországi virágzása patikaneveinket sem hagyja érintetlenül, a gyógyítás görög és római védőisteneinek neve vagy jelvénye a patikák portáljain is olvasható, illetőleg látható. Az *Aesculap Hygieia*, *Kígyó*, *Fehér Kígyó* egymással jelentéstani vonatkozásban levő nevek, és mindegyike végsősoron a görög mitológiába nyúlik vissza, persze római közvetítéssel. Aszklepiosz Homérosznál még mint csak kitűnő orvos, később azonban már a gyógyítás istene, akinek tiszteletére kies helyeken templomokat építenek és kígyókat tenyésztettek, ezeket a gyógyítás eszközüül használják. Ezért ábrázolták kezében pálcával, amelyen kígyó teker. Az egyik monda szerint két leánya volt (egy másik szerint négy nőtestvére): *Hygieia*, aki a domborműveken és szobrokon a bal kezében levő csészéből egy kígyót itat (nevéből köznevesült a közeli múltban a *higiénia*, *higiéné*), másik leánya *Panacea*, akinek nevéből a 'mindent gyógyító, minden bajban használó csodaszer', a *panacea* nemzetközi vándorszó lett újlatin közvetítéssel (angol *panacea*, francia *panacée*, német *Panazee*, olasz *panacea* stb.) Hogy a csésze Szókratész (Kr. e. 469-399) mérgegharára utalva vált volna a patikusok, illetőleg az orvosok jevjényévé a kígyóval együtt, alig valószínű, ha a csészét már ott látjuk *Hygieia* kezében, ábrázolása pedig visszanyúlik az archaisztikus korba. *Apolló* a görög nép egyik főistene, aki eltávolítván a bajt, nemcsak erőt s egészséget ad, de a bűnbocsátás hatalmával is rendelkezett: Python kígyó vérenek kiontásával a tisztulást kereste. A kí-

Aesculap

gyó nemcsak a gyógyítás eszköze, hanem évenkénti vedlése, megújulása miatt a gyógyulás, fölépülés, megújulás szimbóluma is. Föltehetően ezzel hozható összefüggésbe, hogy *Apolló* neve patikanévként is megjelenhetett. *Minervát*, a főisteni triász harmadik tagját [az első kettő Jupiter és Juno] a rómaiak a görög Pallasz Athénéval azonosították (aki ugyancsak a főisteni triász harmadik tagja Zeusz és Héra mellett), következképpen *Minerva* védelmét élvezték a tanítók, a szobrászok, költők és a zenészek mellett az orvosok is, és már a köztársaság korában mint *Minerva Medica* temploma volt az Esquilinuson. Ha tehát *Minerva* nem egyéb a hellén Athénénél, akkor ez utóbbinak a szobrain felfeltűnő kígyó vonatkozatható *Minervára* is. A gyógyítással, különösképpen a hévizes terápival függhet össze a *Herkules* névnek a patikákon való megjelenése.

Diána - a görögségben *Artémisz* - védte az asszonyokat legnehezebb percekben, de még várandós állapotukban is. *Flóra* és *Fortuna* nevének ma már közszói jelentése is kapcsolatba hozható a patikákkal. *Irisz-től* alighanem kevesen tudhatták, hogy a szívárvány megszemélyesítője, akihez hozzákapcsolódhatott az Ószövetség szívárványmotívuma is, ami Isten ígérését jelenette az Ararát hegyén fennakadó bárkában levő Noének és háza népének, hogy nem lesz többé vízőzön (1 Móz 9.)

g./ A rendszerkényszer miatt külön alcsoportba kell felvennem a patika egyik legfontosabb munkaeszközüéből keletkezett nevet, a *Mérleg-e*, noha egyedi, később sem gyakori, nem úgy, mint az Amerikai Egyesült Államokban a gyógyszer-tárakon megjelenő aranyozott mozsár.

Aesculap

En náluk valóságos cégér lett, mivel nincsenek ott senkihez és semmihez sem címezve a patikák, ugyanakkor tulajdonosok nevét nagy betűkkel kiírják, ami meg nálunk nem volt szokásban.

h./ A szenvedő és a gyógyulásban bízó ember számára nemcsak a később tárgyalandó vallásos témájú nevek voltak reménykeltőek, hanem a *Remény* (50 patika), a *Reménység* (6) és az elvilágiasodott reménykép, az *Olajág* is (1 Móz 8).

i./ Az *Opera* (Budapest), a *Flórián* (Budapest, Flórián u.) a két *Kálvária* (Budapest, Szeged), a *Prófeta* (Budapest, II. és I. u.), a *Kigyó* (Budapest, V., Kossuth Lajos u. 2.), a patika alapításakor, 1784-ben még Kigyó tér, amikor még a patika a *Csillaghoz* volt címezve, de már 1789-től a mai nevét viseli), stb. nevek azt jelzik, hogy a patikák fölveték a közeli levő tájékozódási pontot szolgáló szobor, épület vagy utca nevét.

j./ A helyi történeti, irodalmi hagyomány ápolását láthatjuk a mohácsi *II. Lajos magyar király* (1848.), a szekszárdi *I. Béla király* (1863.), a sárbogárdi *Tinódi Sebestyén* (1861.) a kápolnásnyéki *Vörösmarty* (1887.), a szigetvári *Zrínyi* (1893.) nevű gyógyszertárak XIX. századi megjelenésében. Föltehetően a kesztői helyi *Két Oroszlán* is helyi hagyományra utal, nincs kizárva ugyanis, hogy ugyanarról a két oroszlánról van szó, mint amelyik még ma is ott őrzi a Festejűcsék címerét volt kastélyuk főbejárata fölött. Ez is valószínűsíti azt a föltevést, hogy a heraldikai patikacímek [*Sas*, *Pelikán*, stb.] összefüggésbe hozhatók a település (város, mezőváros) földesurának vagy egykori földesurának családi címerével.

k./ Hogy a Genfben 1863-ban

Henri Dunant svájci polgár kezdeményezésére megalakított Nemzetközi Vöröskereszt milyen nagy jelentőségű esemény volt, azt a rá következő években megnyílt 41 *Vörös Kereszt* és a 7 *Genfi Kereszt* nevű patika is mutatja.

l./ Az 1895-ben bejegyzett *Fehér Kereszt* meg attól az 1882-ben alapított osztrák-magyar karitatív egyesülettől vette a nevét, amelynek „célja az osztrák-magyar közös hadsereg megsebesült vagy beteg tisztjeinek ingyenes gyógyítása, fürdőhelyeken való elhelyezése, özvegyeinek, árváinak a támogatása volt.”

B./Vallásos témájú nevek

a./ Mivel Magyarországon a XVII. század közepén a legtöbb patikát a jezsuiták alapították, de még a XX. század első harmadában is világszerte 133 szegénygyógyszertárt működtettek, ez magyarázza azt, miért viseli 162 a *Megváltó*, 12 az *Üdvözítő*, 3 a *Jó Pásztor* nevet, azaz Jézus Krisztus attribútumait, hozzátéve persze, többségük már nem hozható közvetlen összefüggésbe a jezsuitákkal. Rajtuk kívül a ferencesek és az irgalmasok létesítettek még számottevő patikát. Az irgalmas rend tagjai csak kisebb részben voltak felszentelt papok, nagyobb részük orvos és gyógyszerész, illetőleg betegápoló testvér volt, akik a kórházakban és az ingyenes rendelőkben dolgoztak. Valamennyi patikájukat nálunk is, másutt is - *Gránátalmához* címezték, mert rendjük jelvénye egy félbe vágott gránátalmán álló kreszt. A szentek életét, legendáját tárgyaló művek szerint ennek a története a következő: A portugál Istenes Jánosnak (1495-1550) Jézus Granadában szakadt ruhájú, éhező és fázó gyermekként jelent meg. János gondjaiba vette, Jézus pedig hálából egy gránátalmát adott neki - amelyen egy kereszt állt - ezekkel a szavakkal: János, Granada lesz a kereszted! A latin *pomum granatum* (jelentése 'alma nagyságú, sok húsos bogyszerű magot tartalmazó növény) semleges nemű jelzős szerkezetnek a többes száma a *poma granata* a kései latinban egyes számú nőnemű alakká értékelődött át, és ezáltal véletlenül egybeesett a délspanyolországi Granada városnévvel. E városnév legkorábbi ismert változata az arab Garnata, amelynek eredete bizonytalan, de egyes nyelvészek a 'gránátalma' jelentésű spanyol *granada-va* hozak kapcsolatba. Nemcsak az irgalmas rend jelvényének, de magának a rendnek a neve is, illetőleg ennek szép legendája is Granadához kötődik, itt hallgatta ugyanis Istenes János a kiváló hitszónoknak, A vilai Jánosnak a megható prédikációját, ami annyira megrendítette, hogy közben így kiáltott fel: Misericordia

(=irgalom!) Ezután megalapította az irgalmas barátok (fratres misericordiae) rendjét, ami oly életképesnek, illetőleg népszerűnek mutatkozott igen rövid időn belül, hogy széles körben elterjedt. Európában ez a rend honosította meg a módszeres kórházak intézményét, amelyekben patikákat is működtettek. Istenes Jánost 1690-ben VIII. Sándor pápa szentté avatta, XIII. Leó pedig a betegek, a kórházak védőszentjének nyilvánította. A legnépszerűbb, a legtisztelteméltóbb rendek közé tartozott, II. József sem osztotta fel őket.

b./ A Szentháromság különösen nagy tisztelete - a Mária-kongregációk elterjedésével egyetemben - a XVIII. század közepén, a magyarországi barokk kiteljesedésének időszakában bontakozik ki. Ennek hatására tűnik föl, illetőleg terjed el a *Szentháromság* (107 patika), a *Szentlélek* (44), a *Szűz Mária* (18), a *Segítő Mária* (17) és a *Szent Mária* (7) patikánév.

c./ Több vidéknek, illetőleg egyházmegyének vannak különösen tisztelt szentjei, akiknek a neve patikánévként is megjelenik. Szent Vid kulcsza például Délnyugat-Magyarországon és Horvátországban olyan jelentős volt, hogy a Zágrábi Egyházmegyében a századforduló után 5 templom és 23 mellékoltár és kápolna viseli a nevét, köztük Zrínyi Miklós szülőhelyének, Ozalj mezővárosnak a temploma is. Személynévként (kereszt- és családnévként) is gyakori volt mind a magyarok, mind a szlávok, mind a németek körében [*Vida*, *Vidos/a*/, *Vidus*, *Vidacs*, *Vidács*, *Vitko*, *Vitkovics*, *Vidovics*, *Veit/h*/, *Feit/i*/, *Voit*, *Veitel*, *Veiter*, *Vayter*, *Feix*, *Veix*, *Vait/h*/, *Vix* stb.] bizonyára ezért adta a költő legkiválóbb viézének ezt a nevet [*Deli Vid*]. Egyelőre nem tudom, hogy mennyiben járult hozzá Szent Vid tiszteletéhez az itt élő mintegy 25 %-nyi görögkeleti szerb lakosság körében az évszázadokon át megült Vidov dan (Vid napja). Ezen a napon, (június 15-én, a Gergely-naptár szerint június 28-án) 1389-ben a rigómezei (koszói) csatában a törökök Murad szultán

vezetésével legyőzték a szerbek seregét. Muradot Milos Obilic szerb vitéz sátrába lopakodva ugyan megölte, de ez a nap vált a sok évszázados török elnyomás gyásznapjává, amelynek 525. évfordulóján Sarajevóban Gavrilo Princip szerb diák lelőtte Ferenc Ferdinándot és feleségét. Fiumében van *Szent Vid és Modest* templom, és föltehető, hogy az itteni hasonnevű patikára innen vonódott át. A Szeged rókusvárosi, továbbá a sós-kúti patikanév is megegyezik a templomtitulussal [*Rókus, Rozália*]. *Szent Bernát* neve pedig - aki a cisztercita rend megalapítója volt - e rend magyarországi tartományának a székhelyén, Zircen vált patikanévvé.

d./ Mindezek mellett az *Őrangyalhoz, az Angyalhoz*, továbbá mindazokhoz a szentekhez, akikhez a katolikus ember betegségben fohászokdni szokott [*Szent Teréz, Szent Borbála* és mások] számos patikát címeztek, különösen a pestis- és a himlőjárványok alatt és után.

3. A fent bemutatott névadási indítékek, valamint történeti rétegződésük fölvezetése után területi megoszlásukról is szólnom kell néhány szót. Azokon a vidékeken, ahol nagyobb számban élnek protestánsok, nincs szentekhez címzett patika (Debrecen: *Angyal, Arany Egyszarvú, Fehér Hattyú, Kígyó, Magyar Korona, Megváltó, Reménység*; Békés: *Arany Csillag, Fehér Hattyú, Isteni Gondviselés*). *Luther Márton-ról* is századunk első harmadában a nem kevés evangélikus számláló Békéscsabán neveztek el patikát.

A korábbi századokban - de még a XX. században is - több fogadó üzleti vagy egyéb okból megváltoztatta cégérének nevét. Ennek nyomát a patikanevek esetében nem tapasztaltam, azt viszont igen, hogy a XIX. századra jellemző magyarítás következtében a diószegi *Auróra* *Hajnalid* változtatta tulajdonosa.

Az A/g pontban említett, tehát az utcáról, térről stb. elnevezett patikák száma az 1930-as években megszaporodott. Budapest *Alkotás* (Alkotás u.), Vá-

rosmajor (a Városmajorban), *Szent Endre* (Szentendrei u.), *Belvárosi* (Szervita tér), *Városház* (a Városház mellett), *Bazilika* (A Bazilika mellett), *Oktogon* (az Oktogonon), *Deák Ferenc* (a Deák Ferenc utcában), stb.

Ha patikáink nevét nem elszigetelten, hanem az európai vagy legalábbis a volt Osztrák-Magyar Monarchia patikaneveit is figyelembe véve végezzük el, nyilvánvalóvá válik, nemcsak a típusok, de még a nevek többsége is megtalálható Bécsben, Prágában, Trisztben, Lembergben, stb. (pl. Bécs: *Arany Elefánt, Arany Griff, Arany Korona, Arany Sas, Cet, Egyszarvú, Fehér Szarvas, Fekete Medve, Fekete Sas*, s hogy ez utóbbi sem itt, sem másutt nem a császári sasra utal, ahogy egyesek vélik, arra a prágai Reichsadler nevű patika a bizonyíték.

Végezetül megállapíthatjuk, a patikanevek intézményes eltörlésével számos nyelvi, művelődési- és egyháztörténeti emlékünknél ment feledésbe. Bizunk benne, hogy a gyógyszerárak most folyó magánkézbe adásával történelmi patikaneveink egy része (világiak és vallásos májűak) megmenekül a teljes feledéstől.

Jegyzetek

- 1./ Csippék János: A szerzetesrendek gyógyszerárjai. Gyógyszerészeti Közlöny XIX. 591-3, 672-4.
- 2./ Papp Dezső: Amerikai gyógyszerárak. Gyógyszerészeti Közlöny XIX., 142-3.
- 3./ Baradlai János - Bársony Elemér: A magyarországi gyógyszerészet története II. Bp., 1930.
- 4./ Nékám Lajosné: Régi magyar patikák. Bp., 1971.
- 5./ Blázy Árpád: A gyógyszerészet szerepe a mezővárosi települési struktúrában. A Dunántúli településtörténe-

te 1776-1948. II/1., 212-7; uő.: A gyógyszerészet megjelenése és fejlődése Zala megyében 1711-1847. Zalai Gyűjtemény 1. szám 6./ Vö. Név és társadalom. Bp. 1981. 235-9. Az itt közölt tipológianak ez a tanulmány továbbfejlesztett változata. Lásd még A. Grenser: Zunft-Wappen und Handwerker-Insig-nien. Frankfurt am Main 1889; E. Siegris: Alte Wiener Hauszeichen. Wien, 1924; Csatkai Endre: Cégérek. Bp., 1971.

- 7./ Gyógyszerészek Evkönyve 1899. Szerkesztette K. Karlovsky Geyza Bp., 1900.
- 8./ Baradlai - Bársony i. m. I. 339.
- 9./ A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára. Főszerkesztő Benkő Loránd. Bp., 1967. patika alatt.
- 10./A keresztény művészei lexikona. Szerkesztette Jutta Siebert. Bp., 1986. egyszarvú griff alatt. 11./ Csatkai Endre: i. m. I. 2.
- 12./ Baradlai-Bársony i. m. I. 57.
- 13./ Ördög Ferenc: Zala megye népeségösszeírásai és egyházlátogatási jegyzőkönyvei 1745-1771. Budapest-Zalaegerszeg, 1991. I. 608-10.
- 14./ Baradlai-Bársony i. m. I. 69.
- 15./Tagányi Károly: Magyar Nyelv. XX, 137.
- 16./ Vö. Papp Dezső i. m. 142.
- 17./ Révai Lexikon Fehér Kereszt alatt.
- 18./ Vö. Baradlai - Bársony i. m. 216.
- 19./ Vö. Schematismus cleri archidieocesis Zagrabien-sis. Zagrabiae, 1913. passim.
- 20./ Vö. a különböző hazai személynévtárak mellett K. Biechenmacher: Etymologisches Wörterbuch der Deutschen Familiennamen. Limburg a. d. Lah, 1957; H. Bahlow: Deutsches Namenlexikon. München, 1967.
- 21./ Vö. Gyógyszerészek Evkönyve 1935. Szerkesztette Karlovsky Géza - Korintánszky Ottó. Bp., 1935.
- 22./ Vö. K. Czuberka - G. Kraus: Österreichische Medicinal-Schematismus.

